

Európsky hospodársky a sociálny výbor

CCMI/074
Kultúrny a kreatívny
priemysel

Brusel 27. októbra 2010

STANOVISKO

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

na tému

„Zelená kniha – Uvoľnenie potenciálu kultúrneho a kreatívneho priemyslu“

KOM(2010) 183 v konečnom znení

Spravodajca: **pán Cappellini**
Pomocný spravodajca: **pán Lennardt**

Európska komisia sa 27. apríla 2010 rozhodla podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom dokument

„Zelená kniha – Uvoľnenie potenciálu kultúrneho a kreatívneho priemyslu“
KOM(2010)183 v konečnom znení.

Poradná komisia pre priemyselné zmeny poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 8. septembra 2010.

Vzhľadom na nové funkčné obdobie výboru sa plenárne zhromaždenie rozhodlo prerokovať toto stanovisko na svojom októbrovom zasadnutí, na ktorom bol pán Joost VAN IERSEL podľa článku 20 rokovacieho poriadku vymenovaný za hlavného spravodajcu.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 466. plenárnom zasadnutí 21. októbra 2010 prijal 71 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 1 člen sa hlasovania zdržal, nasledujúce stanovisko:

*

* *

Odporúčania a návrhy

Vychádzajúc z otázok, ktoré nastolila Komisia vo svojej zelenej knihe (KOM(2010)183 v konečnom znení z 27. apríla 2010) a na základe odporúčaní platformy pre potenciál kultúrneho a kreatívneho priemyslu ako aj dialógu, ktorý výbor inicioval vo svojich radoch – a to aj počas verejných diskusií zorganizovaných *ad hoc* – EHSV predkladá svoje odporúčania a konkrétne návrhy na podporu európskeho kultúrneho a kreatívneho priemyslu (KKP).

Odporúčania

EHSV:

Vyzýva Komisiu, aby pokračovala v úsilí o lepšie vymedzenie sektora a jeho primeranejšie štatistické zachytenie, pričom treba osobitne prihliadať na sociálnu a ekonomickú situáciu umeleckých pracovníkov. Neexistuje jednoznačná a všeobecne uznávaná definícia „kultúrneho a kreatívneho priemyslu“, ktorá je základným predpokladom

- i. podpory uznania špecifik KKP;
- ii. analýzy vplyvu KKP na dlhodobý rast, konkurencieschopnosť na medzinárodnej scéne, regionálny rozvoj a územnú súdržnosť;
- iii. podpory prijatia opatrení zohľadňujúcich kultúrne špecifiká tohto sektora, a to účinným uplatňovaním článku 151 ods. 4 Zmluvy o ES (teraz článok 167 ods. 4 Zmluvy o fungovaní EÚ).

Odporúča Komisii znásobiť úsilie o vytvorenie „európskeho priestoru tvorivosti“ uprednostňujúc európsky regulačný rámec opierajúci sa o rovnoprávny prístup na trh, slobodnú hospodársku súťaž, boj proti zneužívaniu dominantného postavenia, podporu a rozvoj MSP a remesiel, podporu kultúrnej rozmanitosti, ochranu práv duševného vlastníctva a boj proti pirátstvu, pričom osobitná pozornosť by sa mala venovať digitálnemu potenciálu sektora.

Uvítal by prijatie zvýhodnených daňových predpisov a nových modelov a nástrojov na podporu financovania plánovania sektora, ako aj vytvorenie verejno-súkromných partnerstiev s účasťou občanov (Participatory Public-Private Partnerships – PPP), t. j. v tejto oblasti by tradičné modely verejno-súkromných partnerstiev mali byť doplnené o partnerstvá, do ktorých sú priamo zapojení občania¹.

Zdôrazňuje prínos KKP k realizácii strategických cieľov „európskej súdržnosti“ a odporúča, aby miestne orgány (obce, regióny atď.) v spolupráci s ďalšími územnými inštitúciami (univerzitami, bankami, združeniami, poskytovateľmi verejných resp. súkromných obsahov atď.) podporovali presadzovanie KKP a jeho integráciu do regionálneho rozvoja.

Konštatuje, že je potrebné zaviesť primerané opatrenia na odstránenie zraniteľnosti podnikov sektora, najmä MSP, a neistého postavenia umeleckých pracovníkov, a zároveň že je nevyhnutné presadzovať „kritickú masu“ investícií v sektore, využitím tzv. „aglomeračných úspor“, s cieľom zabrániť prenikaniu takých kultúrnych produktov na európsky trh, ktoré zavádzajú modely správania a hodnoty, ktoré škodia európskej kultúre, alebo ktoré sa môžu zmeniť na skutočnú kultúrnu kolonizáciu.

Vyzdvihuje úlohu IKT (napr. iniciatívy EÚ týkajúce sa internetu v budúcnosti), ktoré ponúkajú nové príležitosti (širokopásmové pripojenie na internet alebo podpora tvorivosti najmä v oblastiach so znevýhodnením alebo nízkymi príjmami), a to tak z hľadiska realizácie kreatívnych produktov a služieb, ako aj v oblasti ich šírenia a využívania zo strany konečných užívateľov.

Zdôrazňuje, že je potrebné presadzovať lepšie poznanie kreatívneho priemyslu v priebehu základného vzdelávania a odbornej prípravy, na už bolo na európskej úrovni poukázané v Medzinárodnej charte umeleckých remesiel.

¹ Pozri v inej súvislosti stanovisko na tému „Zlepšenie modelov participatívneho verejno-súkromného partnerstva v EÚ-27 využívaním elektronických služieb pre všetkých“ (TEN/402, ktoré EHSV prijal na svojom plenárnom zasadnutí v septembri 2010, dosiaľ neuverejnené v úradnom vestníku).

Potvrďuje, že treba skúmať najvhodnejšie nástroje na podporu prístupu podnikov alebo odborných pracovníkov kreatívneho priemyslu k úverom a snažiť sa na jednej strane, aby podniky venovali väčšiu pozornosť aspektom hospodárskej a finančnej udržateľnosti projektov/diel a na strane druhej podporovať rozvoj schopnosti úverových inštitúcií posúdiť hospodársky a finančný potenciál kultúrnych a kreatívnych projektov.

Na záver opakovane zdôrazňuje potrebu presadzovať v rámci inštitúcií EÚ hlbšie zamyslenie sa nad sociálnym dosahom rozvoja zoskupení v oblasti kreativity a nad otázkou zlepšenia pracovných podmienok osôb pôsobiacich v tomto sektore.

Návrhy

Vzhľadom na uvedené súvislosti dáva EHSV do pozornosti európskych inštitúcií a Komisie ako celku (nielen príslušných špecializovaných oddelení) súbor konštruktívnych návrhov na podporu KKP:

Nadviazať štruktúrovaný dialóg so všetkými zainteresovanými stranami a v spolupráci s príslušnými inštitúciami EÚ podnietiť k úvahám a spustiť osvetovú kampaň o úlohe KKP na „európskom území“, s osobitným dôrazom na znevýhodnené oblasti a územia spadajúce do pôsobnosti kohéznej politiky. EHSV je ochotný a pripravený podporovať tento štruktúrovaný dialóg a spolupracovať s ostatnými inštitúciami EÚ, a dať k dispozícii svoje odborné schopnosti a svoju sieť vzťahov.

Vytvoriť na základe pilotných projektov, ktoré boli spustené na niektorých územiach Únie, fyzické priestory stretnutí a experimentovania neformálnej povahy (podľa vzoru *science shops*, *future centers*, *multimedia parks* atď.), ktoré by dokázali podporiť priamu účasť cieľových skupín zložených z občanov/užívateľov/združení a organizovanej občianskej spoločnosti. Cieľom je na celom území EÚ podporiť účasť na potenciáli kreatívneho priemyslu, nielen vo veľkých mestských centrách, ktoré sú často pokladané za jediných propagátorov procesov kreatívneho rastu. V tejto oblasti môžu miestne a regionálne spoločenstvá, združenia MSP a remeselníkov zohrať kľúčovú úlohu pri podpore integrácie KKP do regionálneho rozvoja (uplatnením princípu „najsťôr myslieť v malom“, ktorý obsahuje európsky *Small Business Act*).

Presadzovať vybudovanie „vnútorného trhu v oblasti kreativity“ podporovaním

- i. pohybu;
- ii. plného uplatnenia práva usadiť sa;
- iii. vzájomného uznávania odbornosti, kvalifikácie a zručností, ktoré môžu byť osvedčené;
- iv. rozvoja skutočného zvýhodňujúceho sektorového systému (harmonizované daňové predpisy na ochranu tvorivej činnosti, kreatívneho dedičstva, dohody, ktorými by sa zabránilo dvojitému zdaneniu atď.);
- v. výmeny osvedčených postupov a rozvoja koprodukcii a spoločných projektov a medzinárodných ako aj verejno-súkromných partnerstiev (napr. viacnásobné dohovory medzi užívateľmi a poskytovateľmi obsahov) aj prostredníctvom nových modelov účasti (PPPP) na regionálnej a miestnej úrovni.

Zintenzívniť dialóg vysokoškolských inštitúcií s MSP a remeselnými podnikmi, ako aj s príslušnými zastupiteľskými združeniami, zlepšiť informatické a technologické znalosti študentov, spustiť iniciatívy na zakladanie nových podnikov v sektore, a to aj pomocou „kolegiálnych konzultácií“ (*peer-coaching*).

Na jednej strane podporovať financovanie tvorivosti prostredníctvom vypracovania „usmernení“ podnikateľských plánov pre projekty/služby/diela v kultúrnom a kreatívnom sektore, ako aj špecifické ukazovatele efektívnosti, ktoré by uľahčili hodnotenie investícií v sektore po technickej a ekonomickej stránke, na druhej strane rozvinúť formy zvýhodnených úverov prostredníctvom zmiešaných verejno-súkromných záručných a rotačných fondov pre MSP, a nové formy združovania a partnerstva medzi rôznymi aktérmi v zainteresovaných sektoroch (napr. IKT, hudba, vydavateľstvá atď.).

Čo je kultúrny a kreatívny priemysel (KKP)?

Európsky kultúrny a kreatívny priemysel (KKP) zohráva kľúčovú úlohu, ktorú mu priznáva aj stratégia EÚ 2020, z hľadiska rastu, konkurencieschopnosti a budúcnosti Európskej únie a jej občanov. Je svojou podstatou nositeľom inovácie, tvorcom pracovných miest a zohráva úlohu styčného rozhrania medzi rôznymi druhmi priemyselnej činnosti. Zároveň je hnacou silou porovnateľných výhod, ktoré sa v iných podmienkach nedajú zopakovať, činiteľom miestneho rozvoja a motorom priemyselných zmien.

EHSV zdôrazňuje aj úlohu, ktorú KKP zohráva v rámci „európskej spoločnosti“ v záujme podpory pluralizmu a kultúrnej rozmanitosti, a ako nástroj propagácie „európskej identity“. Tieto odvetvia okrem toho prispievajú k zlepšovaniu kvality života, k tolerancii a predchádzaniu správania, ktoré by nerešpektovalo ľudskú dôstojnosť, integráciu a pohostinnosť.

Toto stanovisko si vytyčuje ambiciózny cieľ odhaliť plný potenciál kultúrneho a kreatívneho priemyslu, ktorý je nosným prvkom novej stratégie Európa 2020, ako to zdôraznila aj Európska rada, a kľúčovým aktérom európskych priemyselných zmien. To v prvom rade predpokladá primeranú znalosť skúmaných javov, pričom treba rozlišovať medzi konceptualizáciou, analýzou výrobných procesov a spotreby, a riadením.

Hoci sa vo všeobecnosti používa označenie KKP, treba zachovať rozdiel medzi „kultúrou“ a „kreativitou“. Zatiaľ čo sa pod „kultúrou“ vo všeobecnosti rozumie súhrn poznatkov, zvyklostí a úrovné umeleckého a vedeckého rozvoja v rámci určitej konkrétnej epochy alebo určitej sociálnej skupiny², „kreativita“ či „tvorivosť“ sa vníma konkrétne ako schopnosť myslieť novátorským spôsobom, t. j. prichádzať s novými nápadmi, ktoré kombinujú prvky reality (a to postupy, predmety, poznatky atď.) dosiaľ nevídaným spôsobom. To sa však nesmie zamieňať s pojmom „inovácia“, ktorým sa všeobecnejšie odkazuje na postupy a produkty rozvíjajúce poznatky, techniky a nástroje³.

Toto rozlišovanie má zásadný význam, pretože na jednej strane umožňuje oddeliť pojmy, ktoré sa v bežnej reči často zamieňajú, na strane druhej poukazuje na silné väzby medzi kultúrou, kreativitou a inováciou (pozri aj závery Rady EÚ z 29. apríla 2010 o prínose kultúry k regionálnemu a miestnemu rozvoju).

Mnohorozmerný charakter kultúry a kreativity sťažuje možnosť nájsť jediný spôsob analytického prístupu: niekto tvorivosť ohraničuje výlučne v rámci kultúrnej činnosti, na opačnom konci prevláda názor, že všetky priemyselné odvetvia sú svojou podstatou kreatívne. Preto pri vymedzovaní tzv. „sektorov tvorivej činnosti“ hrozí istý stupeň ľubovoľnosti, ktorý by mohol ovplyvniť i účinnosť politických opatrení na podporu stratégie Európa 2020.

Problém s vymedzením hraníc sektora sa spája aj s problémom „vnímania“, a to tak „zvnútra“ (aktéri sektora, ktorí sa nevnímajú ako súčasť toho istého konkrétneho „priemyselného odvetvia“), ako aj „zvonku“ (spoločnosti, ktoré neuznávajú špecifický odvetvový charakter aktérov pôsobiacich v kultúrnom a kreatívnom priemysle).

Celkový rámec KKP v Európe

Podľa definície Európskej komisie sa KKP celkovo podieľa 2,6 percentami na tvorbe HDP EÚ-27 a poskytuje zamestnanie približne 5 miliónom osôb (zdroj: KOM(2010)183 v konečnom znení). Podľa iných zdrojov je význam KKP ešte väčší. Rozdiely v štatistikách sú prirodzeným odrazom rozmanitosti posudzovania odvetvových zoskupení zahrnutých v definícii KKP – pozri odporúčanie v bode 1.1 písm. a).

2 Pozri stanovisko EHSV o kreatívnych priemyselných odvetviach v Európe (Ú. v. EÚ C 108, 30.4.2004, s. 68) [neexistuje v slovenskom znení].

3 Pozri stanovisko EHSV na tému „Uvoľnenie a posilnenie potenciálu Európy v oblasti výskumu, rozvoja a inovácií“ (Ú. v. EÚ C 325, 30.12.2006, s. 16), najmä bod 4.12 a poznámku pod čiarou 55.

Obchodná bilancia EÚ-27 zaznamenala v hlavných sektoroch súvisiacich s „kreativitou“ plus vo výške 3 miliárd EUR (údaje z roku 2007). Podľa Konferencie OSN pre rozvoj a obchod UNCTAD (*Creative economy report*, 2008) je kreatívny priemysel z hľadiska rastu naďalej jedným z najvýznamnejších sektorov svetového obchodu. V období 2000 – 2005 vzrástol obchod s tovarom a službami súvisiacimi s tvorivosťou na svetovej úrovni takmer o 9 %, čím sa potvrdili jeho priaznivé vyhliadky na dlhodobý rozvoj.

Typickými predstaviteľmi profesií v sektore sú na jednej strane umelci, tvorcovia nových ideí, producenti, vydavatelia, interpreti, ale svoj význam nestrácajú ani tradičné postavy, tak technického ako aj podnikateľského rázu, ako napr. remeselníci. Treba však konštatovať, že neexistujú zodpovedajúce sektorové predpisy, ani špecifické uznávanie odvetvových odborných profilov a súvisiaca cieľená sociálna ochrana (napr. na ochranu v prípade zmlúv s veľmi krátkym trvaním, v súvislosti s dôchodkovým zabezpečením alebo na podporu medzinárodnej mobility).

KKP však predstavuje značný potenciál v oblasti rastu a zamestnanosti EÚ. Tvorivosť je všeobecne považovaná za hnaciu silu trvalo udržateľného, inteligentného a inkluzívneho rastu, a podobne i kultúra zohráva kľúčovú úlohu pri rozvíjaní informačnej a spoločnosti a spoločnosti založenej na poznatkoch. Obe zložky sú okrem toho nielen nástrojmi konkurencieschopnejšej a štruktúrovanejšej ponuky, ale podnecujú aj dopyt po obsahoch, vychovávajú ku kultúrnej rozmanitosti a zároveň pomáhajú v boji proti vylúčeniu a diskriminácii.

Tvorivosť navyše zohráva kľúčovú úlohu z hľadiska konkurencieschopnosti na medzinárodnej scéne, keďže dodáva „produktom“ „nemateriálnu hodnotu“ a mení ich na zvláštnu formu „skúsenosti“. V súčasnosti čoraz viac hospodárskych subjektov, ktoré síce nie sú súčasťou kreatívneho priemyslu v užšom zmysle, vyčleňuje stále väčšie zdroje na tvorivú činnosť ako vstup pre svoje produkty. Sektor tvorivej činnosti má tak okrem zásadného významu pre medzinárodnú konkurencieschopnosť podnikov aj pozitívny vplyv na zvyšok hospodárstva⁴.

Ďalším prvkom, ktorý netreba podceňovať, je prínos rozvoja tohto sektora ku „kvalite života“ príslušného územia: vplyv na vzdelávací systém, modely správania mládeže, zvýšený záujem o kultúru, ktorá je šírená vďaka činnosti KKP, čo prispieva k vyvolaniu určitej „dynamiky“ v zainteresovaných mestách a na zainteresovaných územiach.

4 V štúdiu vypracovanej spoločnosťou KEA na žiadosť Európskej komisie (<http://www.keanet.eu/report/BISScreativeindustries.pdf>) sa v tejto súvislosti zdôrazňujú tri hlavné smery pôsobenia: prepojenie s regionálnym/miestnym rozvojom, vzťahy v rámci sektora (napr. medzi kreatívnym obsahom a IKT alebo medzi kultúrou a cestovným ruchom), vzájomné väzby medzi „kreatívnymi“ a „nekreatívnymi“ sektormi. Táto správa vznikla pri príležitosti seminára, ktorý v Amsterdame zorganizovalo GR pre podnikanie a priemysel a na ktorom bolo vypracované aj „Amsterdamské vyhlásenie“ (<http://www.europe-innova.eu/creative-industries>).

Napokon treba zdôrazniť i potenciál, ktorý ponúka uplatnenie nových technológií v sektore: stačí uviesť prípad „sociálnych médií“, kde dochádza k spoločnému využívaniu a výmene obsahov, obrazových materiálov, videových a zvukových záznamov medzi užívateľmi. Ide o sektor, ktorý môže byť zdrojom zaujímavých nápadov, konštruktívnych dialógov a plodných diskusií (ako napr. v prípade *Wikinomics*), ale ktorý zároveň poukazuje na ťažkosti v oblasti ich spravovania, napr. pokiaľ ide o práva duševného vlastníctva vymieňaných obsahov. Nové technológie môžu prispieť aj k boju proti digitálnemu pirátstvu.

Toto odvetvie však naďalej ostáva zraniteľným. Na jednej strane v ňom prevládajú MSP, na strane druhej v ňom vznikajú oligopolné systémy, ktoré ničia hospodársku súťaž (tzv. „bestsellerový efekt“), ako príklad stačí uviesť multimediálne spoločnosti alebo reklamy pôsobiace na celosvetovej úrovni.

MSP naďalej zohrávajú zásadnú úlohu. Nevyhnutné sú podniky, ktoré preberajú na seba riziko spojené s netechnologickou inováciou, investovaním do nových talentov a nových estetických foriem a so snahou zabezpečiť pestrú a rôznorodú ponuku spotrebiteľom. Vystáva však problém „kritickej masy“ investícií, čo môže stať v ceste prenikaniu takých produktov na európsky trh, ktoré zavádzajú modely správania a hodnoty cudzie európskej kultúre. V tomto zmysle by bolo prínosné prijať špecifické opatrenia na podporu a pomoc pri presadzovaní „miestnych systémov MSP“, pri rozvoji „regionálnych zoskupení“ a „aglomeračných úspor“.

Politické opatrenia v prospech kultúrneho a kreatívneho priemyslu sú naďalej nesúrodé. Niektoré členské štáty na tento sektor vyčleňujú značné verejné prostriedky, zatiaľ čo v iných štátoch ide hlavne o súkromné investície⁵. Odhliadnuc od hodnotenia účinnosti týchto opatrení je nepopierateľné, že rozdrobenosť právnych predpisov a vnútroštátnych trhov v tejto oblasti predstavuje *de facto* rušivý prvok hospodárskej súťaže v rámci európskeho trhu. Aj v samotnej zelenej knihe sa zdôrazňuje, že je dôležité znásobiť úsilie v záujme posilnenia európskej hospodárskej súťaže v tomto sektore, čo by prospelo kultúrnej rozmanitosti. Primeraná snaha o referenčné porovnávanie (*benchmarking*) okrem toho zostáva naďalej zásadným faktorom podpory európskych politických krokov v tomto sektore.

5 Podrobný rozbor modelov priemyselnej politiky uplatňovaných v jednotlivých členských štátoch by si prirodzene opäť vyžadoval spoločné uznanie jednoznačnej definície KKP. Verejné investície sú však vo všeobecnosti zamerané na podporu odvetvia kultúry (divadlo, kino, umenie, nadácie atď.) s výrazným vplyvom na celý sektor, vzhľadom na existujúce vzájomné prepojenie medzi investíciami do kultúry a rozvojom kreatívneho priemyslu.

Na úrovni EÚ si Komisia (oznámenie z 10. mája 2007 o európskej stratégii pre kultúru v globalizovanom svete), Rada (Pracovný plán pre kultúru na roky 2008 – 2010 z 10. júna 2008) ako aj Parlament (pozri *Uznesenie Európskeho parlamentu z 10. apríla 2008 o kultúrnom priemysle v Európe*) kladú za cieľ optimalizáciu potenciálu KKP, najmä MSP. Medzi plánovanými aktivitami treba vyzdvihnúť *European Creative Industries Alliance*, ktorá bude spustená v roku 2011 v rámci Programu pre podnikanie a inovácie (EIP) rámcového programu pre konkurencieschopnosť a inováciu⁶. Ďalšie iniciatívy zahŕňajú vytvorenie pracovnej skupiny pre KKP, do ktorej by mali patriť experti z členských štátov, uskutočnenie štúdií o príspevku kultúry k tvorivosti, podnikateľskom rozmere kultúrneho a kreatívneho priemyslu, prínose kultúry k hospodárskemu rozvoju na miestnej a regionálnej úrovni, ako aj realizáciu zelenej knihy o KKP.

Diskusné témy a priority, ktoré vyplynuli z konzultácií so zainteresovanými aktérmi

Komisia zverejnením zelenej knihy 27. apríla 2010 otvorila diskusiu o potenciáli rastu KKP, pričom zdôraznila úlohu kultúrnej rozmanitosti, globalizácie a digitalizácie ako hnacích síl tohto procesu, ako aj potrebu poskytnúť podnikom v tomto sektore zodpovedajúce nástroje –ako napr. možnosť experimentovať a investovať, zabezpečením ľahšieho prístupu k úverom – a podporovať ich rozvoj prispôbením zamerania územných politických opatrení.

Činnosť Komisie sa sústreďuje do troch hlavných politických línií: v rámci „Digitálnej agendy pre Európu“, jednej zo siedmich kľúčových iniciatív stratégie Európa 2020, Komisia plánuje okrem iného vytvoriť jednotný trh pre on-line obsah a služby; v rámci kľúčovej iniciatívy „Inovácia v Únii“ sa zavedú osobitné opatrenia na posilnenie úlohy KKP ako katalyzátora inovácie a štrukturálnej zmeny; a cieľom stratégie EÚ v oblasti práv duševného vlastníctva je dosiahnuť vyváženosť medzi ochranou a šírením nových modelov podnikania.

Zelená kniha však nastoľuje aj otvorené otázky s cieľom rozprúdiť rozsiahlu diskusiu so všetkými európskymi zainteresovanými aktérmi v sektore kreatívnych činností (v širšom zmysle slova). Týmto stanoviskom sa chce EHSV zapojiť do diskusie začatej na podnet Komisie, pričom predkladá konkrétne podnety a konštruktívne návrhy. V tejto oblasti sú pre EHSV hlavným oporným bodom odporúčania Platformy pre potenciál kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Ďalšie prvky však vyplynuli z dialógu medzi zainteresovanými stranami a počas verejných diskusií zorganizovaných *ad hoc* vo výbore.

„Fyzický priestor“ tvorivosti, zoskupenia a ich úloha v rámci územného rozvoja

⁶ Táto iniciatíva bude disponovať rozpočtom vo výške 7,5 milióna EUR a očakáva sa, že bude mať výrazný finančný pákový efekt (okolo 100 miliónov EUR ročne).

Prvým aspektom diskusie, na ktorý sa poukazuje v zelenej knihe, je téma „priestoru na experimentovanie, inovácie a podnikanie v kultúrnom a kreatívnom sektore“ a úloha, ktorú zohrávajú nové informačné technológie. To v praxi znamená vytvoriť priestory a príležitosti na stretnutia v záujme interdisciplinárnej spolupráce, vhodné aj na experimentovanie novátorských riešení kreatívneho priemyslu, kde by sa dali spolu s občanmi/užívateľmi skúmať nové výrazové prostriedky a formy, ako napr. multisenzorické využívanie digitálnych umeleckých obsahov (vývojové resp. obchodné strediská produktov a služieb kreatívneho priemyslu, virtuálna realita a elektronické multimediálne parky – *Future/Business Centres, Virtual Reality eMultimedia Parks*).

Tieto fyzické priestory, pre ktoré je príznačný „nápor na zmenu“, môžu pôsobiť aj ako stimul, ktorým sa zabráni odsúvaniu niektorých území do úzadia v porovnaní s veľkými mestskými strediskami kultúrneho priemyslu (vo všeobecnosti sa za hlavné zoskupenia európskej kreativity pokladajú najdôležitejšie mestské oblasti, ako napr. Île-de-France, Vnútrotný Londýn, provincia Miláno, Amsterdam, Madrid atď.⁷). (Pozri správu Európskeho strediska pre monitorovanie klastrov *Priority Sector Report: Creative and Cultural Industries*, European Cluster Observatory, 2010.)

Existuje mnoho dôvodov, ktoré vedú k vytváraniu priemyselných zoskupení „kreatívneho“ charakteru, ako napr.: hospodársky rozvoj miest a regiónov, rozvoj znalostnej ekonomiky, kreatívny cestovný ruch, účinnosť výrobných reťazcov, imitačný vplyv z hľadiska inovácie atď. Na základe týchto poznatkov by sa mali spustiť špecifické projekty na rozšírenie týchto zoskupení, ich väčšie zastúpenie na celom území Únie a vytvorenie príslušnej siete na európskej úrovni.

To opätovne poukazuje na ústrednú úlohu kreatívneho priemyslu – jeho sietí a zoskupení – ako hnacej sily regionálneho rozvoja (pozri závery Rady EÚ z 29. apríla 2010). V správe Európskeho strediska pre monitorovanie klastrov *Priority Sector Report: Creative and Cultural Industries* sa empiricky dokazuje priama spojitosť medzi umiestnením kreatívneho priemyslu a územným rozvojom. Problém sa týka výberu najvhodnejších foriem spolupráce na podporu integrácie KKP do strategického regionálneho rozvoja.

Najvýraznejšou črtou zoskupení kultúrnej a kreatívnej činnosti je závislosť, najmä v počiatočných fázach podnikania, od verejných príspevkov a potreba pozitívnych integračných opatrení schopných zapojiť všetkých aktérov príslušného územia: verejnú správu, podnikateľskú sféru, systém vzdelávania a univerzity, kultúrnych pracovníkov, duševne pracujúce osoby a občiansku spoločnosť. Nesmie sa podceňovať väzba medzi zoskupeniami a pôvodným spoločenstvom na príslušnom území. Tieto zoskupenia vychádzajú z miestnych „spoločných znalostí“ a prelínajú sa s priaznivým neopakovateľným prostredím, čím sa podporuje inovácia a zmena (pozri skúmané prípady ako Bilbao, Valencia, Amsterdam, Porúrie atď.).

7 Takéto „územné koncentrácie“ sa týkajú najmä špecifických podsektorov, ako sú napr. počítačové médiá, zvukové a obrazové nahrávanie (*computer media, sound recording e video recording*).

Miestne orgány (obce, regióny atď.) v spolupráci s ďalšími územnými inštitúciami (univerzity, banky, združenia, poskytovatelia verejných resp. súkromných obsahov atď.) preto zohrávajú zásadnú úlohu pri integrácii KKP do miestneho rozvoja, s cieľom realizovať strategické ciele sektora. V rámci politiky súdržnosti EÚ sa napríklad uznáva mnohoraký prínos KKP k jej strategickým cieľom (konvergencia; konkurencieschopnosť, zamestnanosť, územná spolupráca a začlenenie najzraniteľnejších vrstiev spoločnosti), i keď má špecifický vplyv, ktorý sa dá ťažko odhadnúť.

Medzi konkrétnymi príkladmi miest kultúrneho a tvorivého združovania a dialógu mimo veľkých mestských centier, často v znevýhodnených resp. cezhraničných oblastiach, by EHSV okrem osvedčenej reality Valencie rád poukázal na nedávne skúsenosti s „mestskými laboratóriami“ regiónu Puglia, kde sa vyradené nehnuteľnosti, nepoužívané školské budovy, opustené historické budovy, bývalé kláštory, bitúnky, trhoviská a kasárne v celom regióne reštaurujú a vybavujú zariadením a nástrojmi tak, aby sa s podporou regiónu stali ozajstnými zdrojom kultúry a kreativity pre mladých.

Európsky priestor tvorivosti: regulačný rámec

Ďalšou kľúčovou témou v boji proti zatláčaniu do úzadia je mobilita umelcov a pracovníkov kreatívneho priemyslu. Výmena osvedčených postupov je naďalej potrebná, aby sa otvorili nové horizonty a aby sa európski občania podnietili vzájomne spoznávať svoje kultúry a lepšie im porozumieť.

Mobilita však naráža na mnohé prekážky, spojené zväčša s vízovými povinnosťami, daňovými systémami a inými administratívnymi prekážkami súvisiacimi s rozdielmi v predpisoch jednotlivých európskych krajín a často aj jednotlivých regionálnych orgánov v tomto sektore.

Konstruktívne návrhy na podporu mobility: podporovať európske koprodukcie a spoločné projekty a/alebo výmenu skúseností a zručností, tak vo fáze produkcie ako aj koncipovania, v rámci sektora i medzi rôznymi sektormi navzájom; zabezpečiť prostriedky na preklady do menej rozšírených a mimoeurópskych jazykov; podporovať špecifické opatrenia na vzájomné uznávanie činnosti, odbornosti a zručností, ktoré môžu byť osvedčené; podpísať dohody, ktorými by sa zabránilo dvojitému zdaneniu. Na kultúrnom a kreatívnom hospodárstve sa podieľajú duševne pracujúce osoby, ktoré môžu prispieť k pilotnému projektu v sieti, ktorý by dokázal prilákať kreatívne príspevky aj z krajín mimo Európskej únie.

V tejto oblasti ponúkajú IKT nové príležitosti, a to tak z hľadiska realizácie kreatívnych produktov, ako aj v oblasti ich šírenia a využívania zo strany konečných užívateľov. Európska komisia v máji 2010 predložila ambicióznú „Digitálnu agendu pre Európu“ (prvú zo siedmich hlavných iniciatív stratégie Európa 2020). Medzi siedmimi cieľmi, na ktoré sa člení, obsahuje plán vytvoriť nový jednotný trh na využitie príležitostí, ktoré ponúka digitálna éra, podstatne zvýšiť možnosti prístupu európskych občanov k rýchlemu a ultrarýchlemu internetu ako aj zámer zabezpečiť, aby všetci európski občania boli digitálne gramotní a mali prístup k on-line službám.

Hlavnou prekážkou rozvoja digitálneho potenciálu sektora je však chýbajúci regulačný rámec na ochranu duševného vlastníctva kultúrnych a kreatívnych obsahov v digitálnej podobe (súčasná pravidlá sú často zamerané na uspokojenie požiadaviek výlučne veľkých hospodárskych subjektov), ako aj právo na prístup k obsahom zo strany všetkých užívateľov/občanov a MSP, najmä so sídlom v znevýhodnených oblastiach (ktoré musia často akceptovať obmedzujúce a znevýhodňujúce prístupové podmienky).

Otázku práv duševného vlastníctva treba zaradiť do širšieho kontextu v súvislosti s problémom pirátstva a falšovania, ktorého vplyv na kreatívny priemysel (kino, televízne seriály, hudobná produkcia a softvér) sa len za rok 2008 odhaduje na 10 miliárd eur v podobe straty zisku a straty 185 000 pracovných miest (pozri štúdiu TERA *Building a Digital Economy: The Importance of Saving Jobs in the EU's Creative Industries*). Digitálne pirátstvo je trestný čin, ktorý ťažko dolieha na malé i veľké podniky a vyžaduje si prísnejšie a koordinovanejšie opatrenia na európskej úrovni, a to aj v záujme ochrany spotrebiteľov a na boj proti nelegálnym produkciám vo veľkom.

V tejto súvislosti treba posúdiť potenciál, ktorý ponúka filozofia *open source* a *wikinomics*, vzhľadom na ich špecifickú schopnosť efektívne využiť a zveladiť prácu malých subjektov, pre ktoré je príznačná roztrieštenosť výrobných procesov, výrazný individuálny ráz kreatívnych príspevkov, premenlivé výrobné cykly a obmedzené ekonomické zdroje.

V správe *CREATE project⁸ report on ICT and CI* sa poukazuje na štyri hlavné trendy, prostredníctvom ktorých sa IKT budú môcť stať hnacou silou hospodárskeho rozvoja KKP: digitálna distribúcia na uľahčenie spoločného využívania on-line obsahov, rozvoj vizuálnych zážitkov, zníženie vplyvu prekážok a trvalý rozvoj nových foriem podnikania najmä v znevýhodnených oblastiach EÚ, schopnosť prispôbiť organizáciu práce zdrojom rozloženým na území a prepojeným jednoducho technológiou a poskytovateľmi obsahov v rámci PPP s účasťou občanov.

8 Viac informácií o projekte CreATe je k dispozícii na <http://www.lets-create.eu/>.

Ďalšia otázka, ktorú nastolila Komisia, sa týka podpory spolupráce medzi umeleckými a dizajnerskými školami a podnikmi, najmä remeselnými, ako aj rozvoj elektronických zručností najmä tam, kde chýbajú, alebo sú chabé. Už v manifeste tvorivosti EÚ na rok 2009 sa zdôraznila potreba „vymyslieť novú podobu vyučovania“, ktoré by dokázalo pripraviť na nástup „spoločnosti založenej na poznatkoch“. Existuje však špecifický problém chýbajúcej integrácie medzi vzdelávaním a podnikateľskou sférou, s osobitným dôrazom na rozvoj tvorivosti, tzv. *e-skills* a všeobecnejšie, schopnosti prispôbiť ľudské zdroje mimoriadnemu vývoju sektora.

Konstruktívne návrhy v tejto oblasti:

presadzovať lepšie poznanie kreatívneho priemyslu v priebehu základného vzdelávania, presadzovať výraznejšie „kreatívne podnikanie“, aj vytváraním viacerých príležitostí na spoluprácu medzi základným vzdelaním a umeleckými a dizajnerskými školami (napr. stáže a semináre);

zaviesť súťaže a odmeny pre mladé talenty a tie inštitúty, ktoré pomáhajú rozvíjať ich zručnosti;

propagovať umeleckú a kultúrnu výchovu a všeobecnejšie záujem o prácu a produkty kreatívneho priemyslu v cykloch základného a stredoškolského vzdelávania;

zaviesť podporné opatrenia pre čerstvých absolventov vysokých škôl v sektore pomocou ekonomických zvýhodnení určených priamo im alebo podnikom, ktoré ich zamestnávajú;

podporovať „zamestnateľnosť“ pomocou foriem celoživotného vzdelávania a celoeurópskeho uznávania získanej odbornosti;

rozvíjať informačné a technologické znalosti študentov umeleckých a dizajnerských škôl;

nadviazať partnerstvá so združeniami MSP a remeselníkov v EÚ s cieľom účinne prispieť k procesu odovzdávania vedomostí, podnikateľského ducha a všetkých „nemateriálnych“ hodnôt, ktoré sú základom kreatívneho rozvoja.

Financovanie tvorivosti

Tretia otázka Komisie sa týka financovania tvorivosti, t. j. ako stimulovať súkromné investície a verejno-súkromné partnerstvá s účasťou občanov (PPPP) a zlepšiť prístup KKP k úverom. V tejto súvislosti treba na jednej strane zdôrazniť, že väčšia pozornosť venovaná aspektom hospodárskej a finančnej udržateľnosti projektov/diel zo strany podnikov by nepochybne zlepšila ich prístup k úverom, a na strane druhej, že úverové inštitúcie preukazujú slabé schopnosti posúdiť hospodársky a finančný dosah „nevidaných nápadov“.

Konkrétne návrhy v tejto oblasti:

vypracovať „usmernenia“ podnikateľských plánov pre projekty/služby/diela v kultúrnom a kreatívnom sektore, ako aj špecifické ukazovatele kvality postupov a hospodársko-finančnej efektívnosti, ktoré by uľahčili hodnotenie investícií v sektore po technickej a ekonomickej stránke, čím by sa predišlo zbytočnému hospodárskemu a administratívne záťaženiu MSP;

zaviest' primeranú odbornú prípravu posudzovateľov, rozvinúť politické opatrenia a programy zamerané na podporu KKP a zvoliť pri tom holistický prístup;

zaručiť využitím obmedzených zdrojov zvýhodnené financovanie koncipovania a počiatkovej fázy podnikania alebo predbežného hodnotenia uskutočniteľnosti a udržateľnosti projektov (napríklad osvedčenie uskutočniteľnosti), čo by umožnilo prilákať dodatočné investície pre výrobnú fázu a šírenie výsledkov rozsiahlejšej skupine zainteresovaných podnikov;

zaviest' systémy zdaňovania, ktorý by nepoškodzoval KKP, najmä MSP v samostatnej alebo združenej forme, v podobe daňových úverov a/alebo daňových úľav (napr. znížená sadzba DPH pre produkty „off-line“ a „on-line“ sektora, podľa vzoru USA);

rozvinúť formy zvýhodnených úverov prostredníctvom zmiešaných verejno-súkromných záručných (európska sieť záručných družstiev MSP) a rotačných fondov pre MSP;

presadzovať nové formy združovania a partnerstva medzi rôznymi aktérmi v zainteresovaných sektoroch (napr. IKT, hudba, vydavateľstvá atď.).

Súvisiacou témou je otázka európskej podpory investícií v sektore. Európske politické opatrenia na usmerňovanie a podporu by mali prispieť k dosiahnutiu harmonizácie vnútroštátnych a regionálnych predpisov a sektorových podporných opatrení v oblasti verejnej pomoci a prístupu k súkromným a zvýhodneným úverom, s cieľom vytvárať partnerstvá a projekty medzi územiaми s rôznou úrovňou rozvoja (pozri správu KEA *Business Innovation Support Services for Creative Industries*)⁹.

Sociálny rozmer tvorivosti

9 Pozri poznámku pod čiarou 4.

Na záver treba zdôrazniť sociálny dosah rozvoja zoskupení v oblasti kreativity. Neoddeliteľnou súčasťou rozvoja KKP je aj úzke prepojenie medzi hospodárskym a sociálnym rastom príslušných spoločností. Sektor totiž ostáva neoddeliteľne spätý s príslušným prostredím: zoskupenia čerpajú z neopakovateľných miestnych sociálno-ekonomických vzťahov, pracovníci sektora sú zakorenení na danom území a medzi sektorom vzdelávania a odbornej prípravou existuje úzke prepojenie. To si vyžaduje zaviesť štruktúrovaný dialóg medzi KKP a miestnymi orgánmi verejnej správy, pričom treba prispôbiť inštitucionálne/administratívne schopnosti cieľným školením a aktívnym zapojením miestnych spoločností.

EHSV preto opakovane zdôrazňuje potrebu presadzovať v rámci inštitúcií EÚ štruktúrovaný dialóg o otázkach sociálneho dosahu rozvoja zoskupení v oblasti kreativity a otázke zlepšenia pracovných podmienok osôb pôsobiacich v tomto sektore. Tento sektor si vyžaduje cieľné opatrenia v oblasti sociálnej ochrany vzhľadom na skutočnosť, že sú preň charakteristické špecifické osobitosti, ako napríklad rozšírený výskyt nestálych pracovných miest, veľký počet pracovných zmlúv s krátkym a veľmi krátkym trvaním, chýbajúca primeraná ochrana práv duševného vlastníctva, chýbajúce predpisy na podporu mobility pracovníkov, príslušníkov slobodných povolání a umelcov.

V Bruseli 21. októbra 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Staffan NILSSON
